

Bu sayı

Devrimci Marksizm'in yeni sayısı, AKP'nin tek adam rejiminin inşasını hızlandırdığı, 15 Temmuz darbe girişimini fırsat bilerek kendi karşı darbesini örgütlediği bir ortamda, uzatılmış olağanüstü hal koşullarında çıkıyor. Her meslekte on binlerce insanın sorgusuz sualsiz işten atıldığı; kitle eylemlerinin yasaklandığı; işçi sınıfını köleleştirecek yeni yasaların çıkarıldığı; OHAL fırsatçılığıyla işçi eylemlerinin ve emek örgütlerinin baskı altına alındığı; Kürt hareketine saldırıların yoğunlaştığı; parti eşbaşkanlarının ve milletvekillerinin tutuklandığı; hapishanelerde ve gözaltında işkencenin yeniden başını kaldırdığı bir dönemdeyiz. Alevilere, kadınlara, doğaya yönelik saldırıların da arşa tırmandığı bir karanlığın içindeyiz. Bütün bunların üzerine “Yenikapı ruhu” adı verilen bir “milli mutabakat” şalı örtülüyor. Basın üzerindeki baskı görülmemiş düzeylere ulaşıyor. Gülen cemaatinin yayın organlarının yanı sıra, Kürt basınından sosyalist solun teori ve kültür yayınlarına kadar uzayan bir dizi kapatma kararıyla karşı karşıyayız. *Özgür Gündem*, *Azadiya Welat* ve imc tv gibi kitlelere hitap eden medya organlarının kapatılmasından sonra sıra cumhuriyet dönemi düzenin asli unsurlarından biri olan *Cumhuriyet* gazetesinin baskı altına alınmasına geldi. Bu yolun nereye çıkacağını, ortaokul öğrencisinden senelik emekliye kadar bu ülkede yaşayan herkes az çok kestirebiliyor. Erdoğan rejimi kesinlikle tehlikeli, savaş düşkünü, yırtıcıdır. Fakat hedefine ulaşmak için geçmesi gereken yol da engellerle doludur. Özellikle dış politikada, “Osmanlıcı” çizginin başarısızlığı giderek netleştikçe, sert ve ani dönüşler, manevralar kaçınılmaz hale geliyor. Erdoğan, hedefine kararlılıkla yürümek bir yana, aslında son derece kaygan bir uluslararası zeminde ve sürekli değişen ittifaklar ortamında dengesini sağlayıp ayakta kalmaya çalışıyor. Dolayısıyla, şu an en büyük hata “gidişatın” kaçınılmaz olduğunu zannetmek, sınıf mücadelesini boşlamak olacaktır. Tüm sosyalistlerin ve

devrimcilerin, başta Marksistlerin, omuzlarında büyük bir tarihsel sorumluluk taşıdıklarını bilmeleri gerekir.

En genelde, yaşananların arka planında, halen çeşitli evrelerden geçerek devam eden yeni büyük depresyon bulunuyor. Böyle büyük bunalım dönemleri, bu dergide sıklıkla vurgulandığı üzere, burjuva siyasetinin “normal” sayılan kurumlarının aşındığı, hem sağda hem de solda daha radikal konumlardaki aktörlerin önünün açıldığı dönemlerdir. Buna bağlı olarak siyasal mücadeleler sertleşir, büyük kırılmalar yaşanır. Türkiye’de olup bitenler, Macaristan’dan Filipinler’e, Ukrayna’dan Fransa’ya, Hindistan’a ve ABD’ye kadar tüm dünyada karşılaşılan faşizan, proto-faşist veya “aşırı sağ” yükselişin bir parçasıdır. Kapitalizmin en baskıcı, gerici, irrasyonel unsurları zincirlerinden boşanmıştır.

Bu genel tablo içinde, Türkiye’nin jeopolitik konumuna özgü faktörler durumu ağırlaştırıyor. Suriye’de beş yıldır devam eden ve AKP’nin körüklemek için elinden geleni yaptığı iç savaş, kaçınılmaz olarak Türkiye’ye de çok kanlı bir fatura çıkarıyor. Son aylarda buna Irak’la yaşanan çelişkiler ve Musul operasyonu vesilesiyle açığa çıkan ihtiraslar da eklenmiştir. Erdoğan rejimi, artık herhangi bir kılıf altında gizlemeye bile gerek duymadan, bölgedeki Sünni güçlerin hamiliğine soyunmuştur. Ekonomisi yabancı sermaye girişlerine bağımlı bir ülkede hükümetin, üstelik yürütülen tasfiyeler nedeniyle silahlı kuvvetler ve diğer devlet kurumları da karmakarışık bir haldeyken, sürekli sağa-sola eflenmesi, savaş naraları atması, komşu ülkelerin iç işlerine boylu boyunca müdahil olması belki ilk bakışta tuhaf görünebilir. Fakat Türkiye kapitalizmi “normal” evreleri epeydir geride bırakmıştır. Bugün yaşananlar, finans kapitalin egemenliği altında uzun zamandır olgunlaşan eğilimlerin bir sonucudur. Gelinek noktada, hem ülke içinde hem de uluslararası ölçekte, çelişkiler patlamalı biçimlere bürünmeye başlamıştır.

15 Temmuz darbe girişimi, çelişkilerin açık çatışmalara dönüşmesinin sadece bir örneğidir. AKP’nin uzun yıllar gayri resmi koalisyon ortağı olan cemaatle kavgası, son üç yılda giderek tırmanarak, kanlı bir iç savaş provasına evrilmiştir. Darbe girişimine dair birçok belirsizliğin, halen karanlıkta kalan birçok noktanın bulunduğu bir sır değildir. Açık olan tek şey şudur: Erdoğan artık ülke içinde de uluslararası alanda da hiç kimseye güvenemez. Seksen milyonluk bir ülkenin tüm siyasal sistemi, tek bir faninin kişisel kaderiyle iç içe geçmiştir.

Darbe girişimi sonrasında orduda, yargıda, eğitimde, üniversitelerde ve istisnasız tüm devlet kurumlarında yapılan tasfiyelerle boşalan kadrolara, diğer cemaatlerin üyelerinin ve faşist militanların yerleştirilmesi beklenmelidir. MHP açıkça AKP’nin yeni koalisyon ortağıdır. 1970’lerin Milliyetçi Cephe hükümetleriyle 12 Eylül’ün, 12 Mart döneminin ve hatta 28 Şubat’ın en gerici, en baskıcı yönlerini bünyesinde birleştirmiş bir iktidar bloğu az çok şekillenmiştir. Bu ortamda, olağanüstü hal sopası, Tayyip Erdoğan’ın tek adam rejiminin inşasında çok önemli bir araçtır. Devlet Bahçeli’nin hamlesiyle yeniden gündeme alınan “başkanlık sistemi” olağanüstü bir tek adam rejiminin yasal mecralara dönmesini sağlayacak bir süreci başlatıyor. Bu sürecin nasıl evrileceği belirsizdir. Meclis aritmetiği 330 lehte oy

sağlarsa başkanlık sistemi 2017 yılı içinde referanduma götürülecektir. Muhalefetin buna ciddi biçimde direnme potansiyelinin olup olmadığı vakti geldiğinde görülecektir, fakat AKP'nin tüm devlet olanaklarını kullanarak bu en kritik oylamadan evet sonucunun çıkmasını sağlamak için uğraşacağı kesindir. Yine de, başkanlık sistemi adı altında oluşturulacak tek adam idaresi, Erdoğan için hiç de çantada keklik değildir. Zira böyle bir rejimin topluma ne vaat ettiği, devam eden olağanüstü hal koşullarında giderek açıklığa kavuşmaktadır. Üstelik, kısa süre içinde ağır bir ekonomik krizin patlak vermesi de çok muhtemeldir.

15 Temmuz, Türkiye siyasetindeki kördüğümün işaretlerini verdi. 24 saatlik bir iç savaş yaşandı. Kışlaların ve öteki askeri yerleşkelerin nizamiyelerinde polis hıf-talarca askeri kontrol altında tuttu. Bugün hâlâ ikinci (ya da Erdoğan ve AKP'nin karşı darbesi göz önüne alınırsa üçüncü) bir darbe olasılığında söz ediliyor. Ortadoğu savaşlarının her yöne evrilmesi, içinden en büyük güçlerin bile kapışması sonucunda bir dünya savaşı çıkarması olasılıklarının güncel olduğu bir dönemden geçiyoruz. Siyasi gelişmelerin salt parlamenter alanda belirlendiği varsayımı her zaman yanlıştır. Ama bugünkü koşullarda bu fikre tutsak olmak gerçek bir budalalık haline geliyor.

Türkiye, Ortadoğu ve dünya olağanüstü koşullardan geçiyor. “Ya sosyalizm ya barbarlık!” şiarı, bugün belki de her zamankinden daha fazla güncellik taşıyor. Kapitalizmin barbarlık eğilimi her alanda kendini somut olarak sergiliyor. İnsanın çok katmanlı krizine yanıt olarak sosyalizmi kurmak için işçi sınıfının örgütlülüğünü sağlamak hayati önem taşıyor.

Ama nasıl? Sosyalizm bugün geniş kitlelere gerçek bir alternatif olarak görünmüyorsa, bunun ne yazık ki bazı somut nedenleri vardır. 20. yüzyılın sosyalist inşa deneyimlerini anlamak, bunlardan günümüze dair dersler çıkarmak acil bir görev olarak orta yerde duruyor. Solun geniş kesimlerinin AKP'den kurtulmaya odaklandığı, buna razı olduğu bir ortamda, *Devrimci Marksizm* bu temel görevi bir kez daha hatırlatıyor.

Geçmiş doğru bilmeyen geleceği inşa edemez. Bu sayımız 20. yüzyılın sosyalist inşa girişimlerini ele alan, derinlemesine irdeleyen yazılardan oluşan bir dosya içeriyor. Dört ülkeyi ele alıyoruz: Sovyetler Birliği üzerine iki, Çin, Macaristan ve Bulgaristan üzerine ise birer yazımız var.

Ancak hem Ekim devriminin modern çağın en büyük ve en proleter karakter taşıyan devrimi olması, hem de Sovyetler Birliği'nin sosyalizmin inşası süreci için bütün öteki ülkelerden daha tipik bir örnek oluşturması dolayısıyla Sovyetler Birliği, 20. yüzyıl sosyalizminin yükseliş ve düşüşünün önde gelen örneği olarak ele alınıyor.

Bu yazılardan ilkinde Sungur Savran çok yalın bir soru soruyor: “Sovyetler Birliği'ni kim yıktı?” Bu sorunun sorulması gerek, çünkü Ekim devriminin ürünü olan bu devletin, ne emperyalist bir savaşın, ne de içeriden (emperyalizmden de destek alan) bir burjuva kalkışmasının sonucunda çökmediği tartışmasız bir gerçek olarak ortada duruyor. Emperyalizm ve burjuvazi değilse, kim? Savran bu soruya

çok yalın bir cevap veriyor: işçi devletlerine musallat olan, işçi sınıfından farklılaşmış, kendisine özgü çıkarları olan bürokrasi, sadece Sovyetler Birliği’ni değil, öteki bürokratik işçi devletlerinin çoğunluğunu da yıkan toplumsal güçtür. Savran bürokrasinin tarihsel süreç içinde bir bakıma kendi kuyusunu kazdığını ortaya koyuyor: Ekim devriminin yarattığı ekonomik yapının hücrelerinde hayat bulan bürokrasi, kendi ayrıcalıklı konumunu tehlikeye düşürme potansiyelini taşıyan dünya devrimini engelleyerek sonunda 20. yüzyılın sosyalist inşa deneyimlerinin bir dünya sistemi haline gelmiş olan kapitalizm karşısında ayakta kalma gücünü yitirmesine yol açmıştır. Böylece kendi tarihsel zemininin çökmekte olduğunu gören bürokrasi, hâkimiyetini özel mülkiyete dönüştürerek kendini sağlama almaya girişmiş ve kapitalizmin restorasyonunun yolunu döşemiştir. Savran, bürokrasinin siyasi temsilcisi Stalinist “milli komünizm” savunucusu partilerin sonuna kadar arkasında duranların, yani bütün dünyanın Stalinist partilerinin, sadece Sovyet tipi Stalinistlerin değil, Maoocuların, Enver Hocacıların ve diğerlerinin de böylece karşı devrimci bir gücü desteklemiş olduğunun ortaya çıktığına işaret ederek, onları bu vahim tablo ile yüzleşmeye çağırıyor.

Özgür Öztürk, çöküşün ekonomik arka planına odaklanıyor. Bunun nedeni Sovyetler Birliği’nin dar anlamda ekonomik nedenlerden ötürü çökmüş olması değil. Aksine, bu olayda siyasal ve toplumsal faktörler daha büyük önem taşımıştır. Ancak, Öztürk, siyasal, ideolojik, toplumsal unsurların daima ekonomik bir temel üzerinde iş gördüğünü, büyük ölçüde o ekonomik temeldeki gelişmelerin birer ifadesi olduğunu hatırlatıyor. Bu hatırlatma gerekli, zira konu Sovyetler Birliği olduğunda Marksistler arasında çöküşü basitçe hatalara bağlama eğilimi yaygın. Bu hiç de tarihsel maddeci bir yaklaşım değil. Öztürk, diğer yandan, özellikle Batı Marksizmi içinde yaygın olan “SSCB kapitalisti” tezini de eleştiriyor. Bunun bir sosyalist inşa girişimi olduğunu döne döne vurguluyor.

Öztürk’e göre tarihsel maddeci yaklaşımın üretim ilişkileri ile üretici güçler arasında öngördüğü diyalektik, sosyalist inşa girişimlerinde de iş başındadır. Ekim devriminin geri bir ülkede gerçekleşmiş olması, sosyalizme özgü görevlerle kapitalizme özgü sanayileşme görevinin çakışması sonucunu doğurmuştur. Dünya devriminin başarısız olduğu bir ortamda, bürokrasi tek ülkede sosyalizmi kurmaya girişmiş, bu arada sanayileşme görevini de sahiplenmiştir. Bürokrasi bu sürecin bir ürünüdür. Süreç ise, bir yandan sanayici koalisyonun köylülük üzerinde zorla boyunduruk kurmasına, bir yandan da işçi sınıfının da baskı altına alınmasına dayanmıştır. Bu model bir süre, ekonominin yaygın (ekstansif) metotlarla büyümesini sağlamış, üstelik kapitalizme kıyasla hayli başarılı olmuş, nitekim İkinci Dünya Savaşı gibi büyük bir sınavdan geçebilmiştir. Fakat 1960’ların ortalarına gelindiğinde tıkanmıştır. Yaygın gelişme sürecinin tıkanması, üretim ilişkilerinin verili örgütlenme düzeyinde, başka bir modele geçişi de imkânsız hale getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde sürekli reform çabalarına rağmen sistemin işleyişinde kayda değer bir düzelme sağlanamamıştır. Trotskiy’in bir zamanlar “sorunların sorunu” dediği emek verimliliğini yükseltecek üretim ilişkilerini örgütle-

meyi başaramayan Sovyetler Birliği, bir süre sonra çökecektir. Esas çıkış yolu olan enternasyonalizm ve dünya devrimi, bürokrasinin yarattığı ortamda asla gündeme gelmemiştir. Yine de Sovyet deneyimi değerlidir. Öztürk, uzun vadede, hem planlamanın işlemesi için hem de bürokrasiyi sürekli kontrol altında tutmak için, sosyalist inşa girişimlerinin enternasyonal düzeyde ve işçi demokrasisi ilkesini atlamadan örgütlenmesi gerektiğini belirtiyor.

Burak Gürel, “Çin Halk Cumhuriyeti’nde kapitalist restorasyona giden yol: Maoculuk, bürokrasi ve kitle mücadeleleri (1949-1979)” başlıklı yazısına Trotskiy’in 1930’lu yıllarda SSCB’nin niteliğini tartışırken yaptığı işçi devletinin yalıtılmışlığının bürokrasinin ve onun kapitalist restorasyon eğiliminin temel nedeni olduğu saptamasının 1949’da kurulan Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) için de geçerli olduğunu tespit ederek başlıyor. Gürel’in yazısı, Mao’nun ÇHC’nin kapitalist restorasyonundaki sorumluluğunu inkâr eden veya küçük göstermeye çalışan yaklaşımların geçersizliğini ortaya koyuyor. Mao’nun bürokrasi ve kapitalist restorasyon hakkındaki fikirlerinin büyük ölçüde hatalı olduğunu, Maoculuğun sorunun çözümü değil önemli nedenlerinden biri olduğunu tespit ediyor. Kültür Devrimi’nin en kritik üç yılında (1966-68) Mao’nun kapitalist restorasyoncu bürokrasiye karşı mücadeleye çağırdığı kitlelerin arasında bu çağrını ciddiye alan, bürokratikleşmenin maddi temellerine ışık tutmaya çalışan, işçi sınıfının bir politik devrim aracılığıyla bürokrasiyi devirmesi gerektiğini savunan, bu temelde örgütlenmeye başlayan bir dizi örgütün filizlenmeye başladığını verileriyle ortaya koyuyor. Kitle hareketinin kontrolünden çıkmasından ve gerçek bir bürokrasi karşıtı rotaya girmesinden çekinen Mao’nun ve ona bağlı bürokratların 1967-68 döneminde bürokratik manipülasyonlar yoluyla hareketi bölüp etkisizleştirerek, bunun yetmediği hallerde şiddet yoluyla ezerek bu potansiyel tehlikeyi bertaraf ettiğini belirtiyor. Bürokrasi karşıtı kitle hareketinin yenilgisinin ve yalıtılmışlığının etkisiyle devam eden ekonomik geriliğinin basıncı altındaki ülkenin Mao’nun girişimiyle emperyalizm ile ittifaka yöneltildiğini saptayan Gürel, Mao’nun sağlığında giderek güçlenen kapitalist restorasyon eğiliminin onun ölümünden sonra fazla zorlanmadan parti devletine hâkim olduğunu gösteriyor.

Judit Morva’nın Macaristan deneyimini ele alan yazısı, “sosyalist” denilen Macar ekonomisinde aslında 1960’ların sonlarından itibaren ciddi bir piyasa yöneliminin başladığını; aynı zamanda aydın kesimin ve bürokratların da sağa kaydıklarını, bir anlamda “burjuvalaşıklarını” tespit ederek açılıyor. Bunun ardından, çözülüş sürecini ana hatlarıyla inceliyor ve geçen yirmi beş yılda halkın giderek yoksullaştığını, rejiminse giderek baskıcı ve “yarı faşist” bir karakter kazandığını ortaya koyuyor. Judit Morva’ya göre Macar büyük burjuvazisi, işçilere karşı daima birlik olsa da, kendi içinde derin biçimde bölünmüştür. Bir kısım, Türkiye’deki batıcı-laik burjuvazi gibi, geleceğini Avrupa ile daha fazla bütünleşmeye bağlamıştır. Diğeri ise, yine Türkiye’ye benzer biçimde, “yerel” büyük sermaye gruplarından oluşur. Örgütlü solun zayıflığı, siyasal arenayı bu iki grubun kendi aralarındaki yozlaşmış çatışmalara bırakmıştır.

Daniela Penkova'nın "Neoliberalizm tuzağında Bulgaristan" başlıklı yazısı, 1989 sonrasında Bulgaristan'da yaşanan kapitalizme geçiş sürecini ele alıyor. Penkova, bu süreçte uluslararası kuruluşların ve özellikle de İMF – Dünya Bankası ikilisinin, Bulgaristan'ı üçüncü dünya ülkelerine dayattıkları reçetenin aynısına zorladıklarını belirtiyor. O dönemde sanayileşmiş ve belli bir refah seviyesine ulaşmış bir ülke olan Bulgaristan'ın halkı, özelleştirmeler, fiyatların serbest bırakılması, deregülasyon (ekonomide kuralsızlaştırma) gibi neoliberal uygulamalarla açıkça yoksullaştırılmış, sefalete itilmiştir. Penkova, Bulgar ekonomisinin bir yandan büyüyor gibi görünürken, diğer yandan halkın en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamaz hale getirildiğini çarpıcı ekonomik veriler aracılığıyla gayet açık ve net biçimde sergiliyor. İyi işleyen bir sanayiye ve toplumsal yapıyı yerle bir eden neoliberal "kalkınma" politikalarından kurtulmak gerekliliğini vurgulayarak yazısını bitiriyor.

Kitap değerlendirmesi bölümümüzde, Sait Almış ile Mehmet İnanç Turan'ın birlikte kaleme aldıkları ve Eylül 2016'da Ütopya Yayınları'ndan çıkan *Lenin'den Sonra* başlıklı kitaptan derlenmiş bir yazıyı sizlerle paylaşıyoruz. Kitap, Grover Furr'un *Hruşçov'un Yalanları* (Yordam Kitap, 2011) kitabının bir eleştirisini sunuyor. Almış ve Turan, Furr'un Lenin'in vasiyeti olarak bilinen belgeyi ele alışındaki çarpıklıkları eleştiriyorlar. Ardından, Lenin'in yaşamının son yıllarında Stalin'le nasıl çatıştığını da, özellikle ulusal sorun tartışması üzerinden, ayrıntılı olarak sergiliyorlar. Stalin'in, Sovyetler Birliği Komünist Partisi içinde yürüttüğü tasfiyelerle partiyi nasıl işlevsizleştirdiğini, giderek bir tek adam yönetimi kurduğunu da yine açık biçimde ortaya koyuyorlar. Burjuva ideolojisi Sovyet devletini ve SBKP'yi bir kanser gibi istila ettiyse, bunun nedeni Stalinist politikalar, en başta Stalinist bürokrasidir.

Dergimizin bu sayısı baskıya girerken, AKP, üst üste çıkardığı yeni kanun hükümünde kararnamelerle, emekçilere ve sol-muhafif çevrelere yönelik saldırılarını hızlandırmıştı. Bu çerçevede üniversitelerden ihraç edilenler arasında, dergimiz yazarlarından, aynı zamanda Devrimci İşçi Partisi Genel Başkan Yardımcısı Levent Dölek de bulunuyor. Dölek'in daha önce *Gerçek* gazetesinde çıkan kısa bir değerlendirmesine, dayanışma sembolü olarak bu sayımızda da yer veriyoruz.

Bu sayımızda, Ekim ayında yitirdiğimiz öncü işçi, yürekli devrimci Sevda Alyakut için Sungur Savran'ın kaleme aldığı bir anma yazısı da bulunuyor. Sevda Alyakut emekçi kadınlar arasında en önde yürüyenlerden biriydi. Nisan ayında yitirdiğimiz Atlen Yıldırım'la birlikte, bu yıl Türkiye devrimci Marksist hareketinin ikinci büyük kaybı oldu. Anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

Bu yıl *Devrimci Marksizm*'in yayın hayatına başlamasının 10. yılı. Dergimiz ilk kez 2006 yılının 1 Mayıs kutlamaları sırasında İstanbul Kadıköy'de dağıtıma çıkmıştı. Yayın Kurulu, bu vesileyle, Türkiye'de devrimci Marksist teori yayıncılığının 30 yılına toplu bir bakış sunan ve derginin bugünkü misyonunu yeniden sergileyen bir yazı kaleme aldı. Bu yazı ana dosyamızdan hemen önce yer alıyor.

Bu yıl, aynı zamanda Sovyetler Birliği'nin dağılmasının 25. yılı. 18 Aralık 2016 günü, hem 20. yüzyılda yaşanan sosyalist inşa girişimlerinin bir bilançosunu çıkarmak, hem devlet konusunu çeşitli boyutlarıyla ele almak, hem de güncel siyasal konuları tartışmak amacıyla bir konferans düzenliyoruz. Bu etkinlik aynı zamanda dergimizin 10. yılını kutlama yolunda bir çaba olarak görülmeli. Bu etkinliğin tanıtımını ve ayrıntılarını dergimiz sayfalarında ve internet sitemizde bulabilirsiniz.

Dergimiz tam da böyle anlamlı bir yıldınmnde yepyeni bir atılım yapıyor. Devrimci Marksizmin sesini Türkiye dışında dünya çapında da savunmak ve ileri taşımak amacıyla bundan sonra her yıl bir de İngilizce sayı yayınlayacağız. Bu sayılardan ilki bu yılın sonunda *Revolutionary Marxism* adıyla çıkacak. Bizim için devrimci pratik gibi devrimci teori de uluslararasıdır. şiarımız, her zaman hep birlikte yürekte haykırdığımız o son mısradır: "Enternasyonalle kurtulur insanlık!"